УДК 378:378.147.091
DOI: 10.12958/1817-3764-2024-4-163-169

Шалаєва Вікторія Володимирівна,
старший викладач кафедри іноземних мов
Харківського національного університету радіоелектроніки,
м. Харків, Україна.
viktoriya.shalayeva@nure.ua
https://orcid.org/0000-0002-3938-6372

ПЕДАГОГІЧНИЙ ДІАЛОГ ЯК ІНТЕГРАТИВНИЙ ЗАСІБ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ЗВО. ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Стан та перспективи розвитку вітчизняної освіти підвищують значущість діалогової взаємодії в навчанні. Світ діалогу, де значущим є не просто накопичення готових знань, умінь, навичок, а культура їх формування, зміни та перетворення, особливо важливий для оновлення вищої школи. Зміст освітніх реформ позначає багато особливостей розвитку сучасної цивілізації, серед яких є посилення ролі діалогізації різних сфер життя і діяльності. Розробка і впровадження в освітній процес активних форм і технологій навчання ненавмисно повертають нас до важливої проблеми педагогіки – дефіциту цілісного діалогу в процесі навчання іноземної мови: між учасниками процесу, між освітніми знаннями та практикою, між ринком праці та освітою.

У сучасній лінгвістиці діалогічне мовлення трактується як особливий вид мовленнєвої діяльності, що характеризується альтернуючою реакцією, персональною спрямованістю та іншими ознаками. Діалогічне мовлення забезпечується граматичними та лексичними засобами. Діалог як тип і форма мови, безумовно, має свої, тільки йому властиві особливості комунікативного розгортання. Ці риси та особливості обумовлені тим, що діалогічне єдність як комунікативна одиниця створюється зусиллями двох партнерів завдяки їх кооперації та координації міжособистісної діяльності. Сучасна освіта звертається до діалогу, як до нової пояснювальної моделі. Загальні для гуманітарних наук погляди на природу діалогу відкривають, на нашу думку, принципово нові можливості для розроблення концепції педагогічного діалогу в процесі викладання іноземної мови, як у школі, так і в ЗВО.

Таким чином, можна стверджувати, що до теперішнього часу є значний науковий потенціал досліджень, що свідчить про системний характер проблеми діалогу в освіті, її теоретичну та практичну значущість. Водночас необхідно відзначити труднощі методологічного характеру в розумінні ролі діалогу в освіті: не визначено й теоретично не обґрунтовано зміст поняття «педагогічний діалог»; не розроблено потрібною мірою методів побудови діалогової взаємодії учасників освітнього процесу; не вивчено їх оптимальні можливості у процесі навчання у ЗВО.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значна кількість праць присвячена дослідженню проблеми діалогу, яка перебуває в центрі уваги дослідників низки гуманітарних проблем. Спілкування та взаємодію в контексті діалогу вивчали М. Шелер, К. Ясперс, А. Камю, Діалогічною концепцією займались М. Бубер, Ф. Розенцвейг, О. Розеншток-Хюси, С. Л. Франк та інші. На окремих аспектах діалогу фокусували свою увагу Ф. Ебнер, Ж. Лакан, Г. Ґ. Гадамер, Р. Барт, Е. Левінас. Для сучасних досліджень діалогу характерними є міждисциплінарний підхід та загальна антропологічна спрямованість. Дослідження діалогу набувають гострий дискусійний

характер, що є надзвичайно цікавою рисою сучасних діалогічних досліджень. За останній період визначається загальна методологічна позиція дослідження діалогу, яка заснована на роботах українських авторів: З. М. Батракова, Є. П. Будніченка, О. Л. Тамаркіна, A. C. Curry Dean, О. В. Кияшка, О. В. Ратушняк та ін.

І. Деркач визначає педагогічний діалог як дію у педагогічному процесі, яка дає можливість кожному партнерові самовиразитись у спілкуванні (Деркач; 2016).

Наукова актуальність напряму дослідження зумовлена активним розвитком теорії діалогу в освіті та наявними передумовами діалогізації освітнього процесу в закладах вищої освіти. Об'єктивною проблемою при цьому виступає відсутність теоретично обґрунтованого уявлення про специфіку побудови діалогової педагогічної взаємодії під час вивчення іноземної мови. Комплексних досліджень у позначеному напрямі практично немає. Практична актуальність теми дослідження викликана тим, що в роботах, присвячених проблемі педагогічної взаємодії, на сьогодні чітко не усвідомлена і не сформульована діалогова позиція студентів як одне з пріоритетних завдань їхньої професійної підготовки.

Дослідження в галузі теоретичної та практичної педагогіки виокремлюють діалогову взаємодію як особливий суб'єкт-суб'єктний спосіб комунікації, при цьому діалогова готовність викладача та студента «розчиняється» у структурі суб'єктності в цілому. Внаслідок цього не розв'язується багато назрілих психолого-педагогічних та організаційно-методичних питань.

Мета статті. У науково-методичному плані окреслюється практична потреба в розробленні комплексу педагогічних умов, що забезпечують готовність до діалогової взаємодії учасників освітнього процесу. Тому метою нашої статті є: педагогічний діалог як інтегративний засіб навчання, виховання та розвитку, що сприятиме ефективності вивчення іноземної мови за дотримання педагогічних умов.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи діалог як чинник розвитку сучасної освітньої ситуації, очевидним стало осмислення ідей щодо перетворення сучасної вищої освіти, спрямованої на забезпечення відповідності її результатів вимогам часу. Проаналізовано й узагальнено теоретичні та практичні передумови, які зумовили наявну систему вузівської підготовки; виконано аналіз педагогічних досліджень, пов'язаних із вивченням характеру змін освітньої ситуації, актуальних та потенційних можливостей діалогізації освітнього процесу в ЗВО. Вважаємо, що такий аналіз дасть змогу встановити специфіку освітнього процесу як гуманітарної системи та реалізувати суб'єктний підхід до позицій його учасників.

Проаналізуємо діалогічну термінологію та визначимо характеристики діалогу як когнітивного процесу, засобу пізнавальної і творчої діяльності.

Діалог в освіті містить такі параметри: спосіб існування гуманітарного знання; предмет і метод психолого-педагогічного дослідження системи міжсуб'єктних відносин в освітньому процесі; методологію побудови навчального процесу.

Навчальний (дидактичний) діалог – історично сформований спосіб навчання, методичний прийом, заснований на провідній позиції педагога в навчанні, коли знання є новим тільки для тих, хто навчається. У провідній позиції педагога укладені результативність та обмеження навчального діалогу (Бех, 2003; 222).

Розвивальний діалог – метод побудови ефективного навчального процесу, в результаті якого здійснюється позитивний зворотний зв'язок (емоційний і змістовний), реконструюється, доповнюється і узагальнюється нові знання.

Педагогічний діалог – міжсуб'єктний обмін знаннями, переживаннями, способами діяльності в освітньому процесі; міжособистісна взаємодія в процесі навчання, метою якої є зміна позицій його учасників.

Сьогодні в освітній практиці можна побачити проекції трьох освітніх ситуацій, які характерні для перехідного періоду. Важливо зазначити, що освітня ситуація пропонує різні, але історично обґрунтовані стратегії освіти, наповнені культурним змістом або нормами, стандартами традиційного суспільства. У першому випадку пропонуються різноманітні способи (в їх числі і діалогові способи)

взаємодії людини зі світом культури, у другому – одноманітність педагогічних впливів. Аналіз освіти як гуманітарної системи змінює фокус дослідження на її провідний елемент – суб'єкт освіти. Як правило, дослідники акцентують увагу на таких характеристиках освітнього простору. як свобода викладання і навчання, відкритість, гуманізація, залишаючи проблему педагогічних впливів в шкільній освіті. Тим часом аналіз інноваційних процесів у вищій школі вимагає звернути особливу увагу на зміни в позиціях міжособистісної взаємодії студента і викладача, зумовлені змінами освітньої ситуації. (Микитюк, 2003).

Сучасна освітня ситуація пропонує три можливі напрями таких змін:

1) забезпечення внутрішніх умов для розвитку самостійності та саморозвитку учасників освітнього процесу;

2) створення сприятливих зовнішніх умов для розвитку особистості викладача і студента;

3) організацію мовного середовища: міжособистісне спілкування, творча діяльність, організаційна культура, мікроклімат тощо.

Представлено теоретико-методологічний аналіз досліджень, присвячених змісту, інтерпретації та діалогічній природі педагогічної взаємодії. Резюмуючи все розмаїття представлених трактувань педагогічної інтерпретації поняття «взаємодія», можна виокремити основні позиції, які видаються нам особливо важливими.

По-перше, ми розуміємо педагогічну взаємодію як багатопланову, складну за структурою систему, до складу якої входять навчальна взаємодія, міжособистісна взаємодія викладачів та студентів один з одним, взаємодія всередині педагогічної спільноти (Грубінко, 2004).

По-друге, «взаємне визнання свободи один одного» є найважливішим атрибутом міжособистісної взаємодії.

По-третє, відзначаючи діалогічну природу педагогічної взаємодії, важливо віокремити дві площини взаємодії співрозмовників: проблемний, що передбачає обговорення та розв'язання якоїсь проблеми, та відносний, що регулює взаємовідносини співрозмовників.

Розглянемо проблеми активності студента як суб'єкта педагогічної взаємодії. У сучасній педагогіці вищої школи намітився новий підхід до розуміння суб'єктної активності студента. Студент розглядається як носій індивідуального, суб'єктного досвіду, який прагне до розкриття власного потенціалу, і потрібно тільки допомогти йому, надавши відповідні педагогічні умови (Цина, 2018). Суб'єктність дає змогу уявити людину одночасно як режисера своїх дій, і виконавця, якому притаманні цілеспрямованість, чіткі ціннісні орієнтації, спрямованість на самовдосконалення та саморозвиток. Однак у педагогічних дослідженнях за основу характеристики студента, як суб'єкта навчальної діяльності, береться найчастіше досвід пізнавальної активності, а насичення процесу навчання особистісним смислом, як правило, не враховується.

Предметом навчальної діяльності студента в діалоговому навчанні виступає вихідний образ світу, який уточнюється, збагачується або коригується під час діалогу зі світом та іншими людьми. У процесі діалогічної взаємодії людини має місце не просто засвоєння однією стороною діалогу точки зору іншої, а й уточнення, виправлення, поліпшення її, а також розвиток і збагачення власних ідей за допомогою об'єднання взаємодіючих результатів. (Pisotska, 2018).

Розглянемо чотири взаємопов'язані позиції викладача у міжособистісній взаємодії зі студентами, в освітній практиці сучасного закладу, а саме відмова від діалогу, формальний діалог, ситуативний діалог і діалог співпраці.

Перевагою *формальних діалогів* слід визнати їхню організованість, суворе дотримання правил і залучення великої кількості студентів. Цей тип діалогу відрізняється тим, що роботу з його організації бере на себе педагог або тільки іноді передає цю роль лідеру групи, залишає за собою право втручатися в його дії. Обмеження формального діалогу пов'язано з низьким емоційним залученням та слабкою виявленістю творчості учасників. *Ситуативний діалог* має низку позитивних особливостей порівняно з формальним діалогом: висока емоційна насиченість, довіра учасників один одному, спрямованість на

розвиток діалогового спілкування, інтерес до результатів, залучення прихильників. *Педагогічний діалог* (діалог співпраці) не набув достатнього науково-методичного обґрунтування під час вивчення іноземної мови. Діалог співпраці вирізняється чітким дотриманням комунікативних прав особистості: на повагу, на відмінність від співрозмовника, на запитання до співрозмовника, на почуття і переживання. Прийнято вважати, що діалоги цього типу звучать як хор, але перша партія в цьому багатоголоссі належить по праву студентам.

Порівняємо комунікативний, особистісно-діяльнісний та компетентнісний підходи до вивчення іноземної мови за допомогою діалогічних потенціалів та можливості зазначених підходів. На основі комунікативного підходу стратегії розвитку педагогічного діалогу в процесі вивчення англійської мови в технічному закладі, важливою відмінністю від більшості сучасних орієнтованих на формування комунікативної компетенції є те, що ця стратегія, завдяки її психологічній складовій, сприяє розкриттю індивідуально-особистісних особливостей студентів, створює умови для рівноправного мовленнєвого та педагогічного діалогу, адаптуючи форми та методи педагогічного впливу на індивідуальні особливості студента (Canale, 2011).

Представлено основні критерії (дескриптори) оцінювання результативності стратегії в трьох рівнях:

1. Експресивне спілкування. Емоційна самосвідомість та емоційний самоконтроль під час спілкування розпізнає емоції і може оцінити їхню дію, знає свої сильні сторони, орієнтований на успіх, володіє великим запасом емоційно-експресивних слів і адекватно вживає їх в усному мовленні. Соціальна чутливість: виявляє інтерес до проблем інших і готовність допомогти, здатний спонукати до дії, може допомогти співрозмовнику висловити свою думку, демонструє навички підтримуючої поведінки в умовах групової роботи, володіє набором соціальних ролей.

2. Інструментальне спілкування. Готовність до комунікативного партнерства: студент володіє технікою ведення бесіди, уміє включатися в діалог, використовуючи відповідні мовні засоби, легко взаємодіє зі співрозмовником в умовах іншомовного спілкування. висловлюючи свою думку та ставлення,трозвиває вміння працювати з іншими над спільними цілями. Управління взаємовідносинами: здатний аналізувати та знаходити спільні рішення, володіє навичками врегулювання стосунків у різних ситуаціях (негативна установка, авторитарна позиція співрозмовника тощо).

3. Прагматичне спілкування. Взаємодія основних сторін мовленнєвого висловлення: розуміє культурну та психологічну особливості ситуації говоріння, виокремлює цілінаміри та цілі – результати, адекватно обирає тональність повідомлення (ігрова, серйозна тощо), дотримується особливостей жанру. доповіді, офіційному листу тощо. Дотримання правил комунікації: правило кількості та якості Дотримання правил комунікації: правило кількості та якості переданої інформації, комунікативних прав особистості, правило стислості та послідовності передачі повідомлення.

Таким чином, можна констатувати, що основні зміни в розвитку готовності студентів до діалогової взаємодії в умовах спеціально-організованого навчання відбуваються за такими напрямами:

1. *Ціннісно-смисловий*: зростання значущості цінності комунікації і цінності діалогу в навчанні виражається в появі схильностей до співпраці, реалізації творчих здібностей. Група мотивів співпраці, взаємодії, схвалення під час освітнього процесу усвідомлюються як значуща більшістю учасників навчального процесу. Закріплення мотивації досягнення успіху актуалізує прагнення до корекції недоліків і самостійного подолання виникаючих труднощів у вивченні іноземної мови.

2. *Експресивний*: намічаються зміни в емоційній сфері студентів, насамперед, завдяки підвищенню самоорганізації. В діяльності студентів на заняттях зафіксовано перехід від тривожності та напруженості до управління внутрішніми станами, імпульсами та ресурсами. Під час спілкування вони розпізнають емоції та можуть оцінити діяльність, володіють

запасом емоційно-експресивних слів та адекватно вживають їх в усному мовленні.

3. *Інструментарний*: зміна в характері пізнавального інтересу та переважання особистого інтересу як якості необхідної для вивчення іноземної мови. Студенти володіють технікою ведення бесіди, вміють включатися в діалог, використовуючи відповідні мовні засоби.

4. *Прагматичний*: навички управління взаємовідносинами: емпатія, попереджувальність, позитивні зміни в прийнятті іншої думки. Потреба в позитивному спілкуванні на заняттях, командній роботі та співпраці. Студенти демонструють навички підтримуючої поведінки в умовах групової роботи.

Висновки. Виконане нами дослідження, присвячене розробці та апробації інтегративної педагогічної системи діалогової взаємодії в умовах навчання іноземної мови в закладі вищої освіти, дає змогу зробити такі загальні висновки: проведено дослідження з позицій сучасних досягнень педагогічної психології, загальної педагогіки та педагогіки вищої школи; теоретично визначено та науково обґрунтовано зміст поняття «педагогічний діалог» в умовах вузівського навчання. Уточнено та доповнено розуміння педагогічного діалогу під час вивчення іноземної мови як засобу навчання, виховання та розвитку, як способу спільної діяльності та як процесу міжособистісної діяльності та як процесу міжособистісної взаємодії.

У процесі теоретичного дослідження знайшло підтвердження припущення, що педагогічний діалог може бути представлений як методологія оновлення освітнього середовища ЗВО, у якому відбувається підготовка професіонала на основі співпраці викладачів та студентів. Набули розвитку і конкретизація найважливіших теоретичних положень, які лежать в основі нашої гіпотези:

1) у дослідженні доведено, що системоутворювальним компонентом діалогової взаємодії під час вивчення іноземної мови виступає суб'єктна активність студентів;

2) педагогічний діалог як інтегративний засіб навчання, виховання та розвитку сприяє ефективності вивчення іноземної мови за наявності системи психолого-педагогічних умов, що включає в себе мотиваційний, діяльнісно-смисловий та інтегративний модулі реалізації суб'єктної активності студентів.

Отримано масив фактичних даних, що ілюструють індивідуально-типові особливості розвитку готовності до діалогової взаємодії в типових і спеціально організованих умовах навчання іноземної мови в ЗВО. Серед компонентів, що мають найнижчі рівні сформованості, є мотиваційний і діяльнісно-смисловий, що багато в чому зумовлено специфікою об'єктного стилю взаємодії викладача і студентів, переважанням репродуктивного характеру навчання іноземної мови. Узагальнено результати проведеного дослідження розвитку студентів засобами англійської мови у спеціально створених психолого-педагогічних умовах. Підсумки свідчать про те, що в умовах стратегії формування відбуваються суттєві позитивні зрушення в мотивації та готовності студентів до педагогічного діалогу. Для студентів типовим став високий потенціал суб'єктної активності у вивченні іноземної мови, емоційна привабливість і яскраво виражений особистий інтерес до предмета, що вивчається, активність в умовах виконання навчальних завдань, переважання стратегії співпраці.

Позитивні результати дозволили визначити організаційні умови діалогічної взаємодії в процесі вивчення іноземної мови у ЗВО, а саме:

1) пріоритет суб'єкт-суб'єктної педагогічної взаємодії викладачів і студентів;

2) створення діалогового освітнього простору як простору навчальної співпраці та міжособистісної взаємодії;

3) індивідуалізація педагогічної взаємодії для забезпечення студенту вибору індивідуального способу саморозвитку;

4) психологічна підтримка у формі тренінгових вправ і діагностичних процедур, що розкривають індивідуальні риси особистості конкретних студентів та особливості поділу студентів за рівнями розвитку емоційного інтелекту.

5) у змісті навчання розвивальний ефект забезпечує: розвиток емоційної компетентності, вивчення іноземної мови, використання певних комунікативних моделей, емоційно-забарвленої

лексики, аналіз текстів професійної спрямованості, а також рефлексивні завдання.

У виборі методів навчання свою ефективність показали методи комунікативного підходу до вивчення мови: навчальний діалог, імітаційні та організаційні ігри. Серед форм навчання слід виокремити розвивальні можливості малих груп, індивідуальних освітніх маршрутів, розробку кейс стаді та тренінгові вправи. На рівні засобів навчання показано ефективність діагностичних та розвивальних завдань, опорних схем та відеоматеріалів.

Література

1. Бех І. Д. Спілкування у розв'язанні соціально-педагогічної задачі. *Виховання особистості: навчально-виховний посібник: у 2-х кн.* Кн. 1. Особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади. Київ : Либідь, 2003. С. 221–233.

2. Деркач І. Педагогічний процес як засіб реалізації прогресивних ідей народної педагогіки на уроках дисциплін українського циклу. *Materialele Simpozionului ştiinţific internaţional*. 2016. С. 460–466. URL: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/460-466_0.pdf

3. Грубінко В. В. Формування інноваційного освітнього середовища у ВНЗ в контексті вимог Болонського процесу. *Освіта як фактор забезпечення стабільності сучасного суспільства: матеріали Міжнародної науково-теоретичної конференції (м. Тернопіль, 26 березня 2004 р.)*. Тернопіль, 2004. С. 6–17.

4. Микитюк Г. Ю. Взаємини викладачів зі студентами як чинник становлення особистості майбутнього вчителя : дис. … канд. психол. наук / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2003. 202 с. URL: http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/42972

5. Цина А. Ю. Обґрунтування типів педагогічної взаємодії викладача і студентів у процесі професійної підготовки. *Молодий вчений*. 2018. № 5.3(7.3). С. 57–61.

6. Pisotska O. Педагогічні технології діалогічної взаємодії викладачів та студентів. *Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*. 2018. № 5. Ч. 2. С. 197–201. URL: https://journal.ldubgd.edu.ua/index.php/Visnuk/article/view/834

7. Canale M., Swain M. Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. *Applied Linguistics*. 2011. № 1(1). P. 1–48.

References

1. Bekh, I. D. (2003). Spilkuvannia u rozviazanni sotsialno-pedahohichnoi zadachi [Communication in solving the social and pedagogical task]. *Vykhovannia osobystosti – Personality-oriented approach*. U 2 kn. Kn. 1. Osobystisno-oriientovanyi pidkhid: naukovo-praktychni zasady [Personality-oriented approach: theoretical and technological foundations]. (pp. 221–233). K. : Lybid [in Ukrainian].

2. Derkach, I. (2016). Pedahohichnyi protses yak zasib realizatsii prohresyvnykh idei narodnoi pedahohiky na urokakh dystsyplin ukrainskoho tsyklu [Pedagogical process as a means of implementing progressive ideas of folk pedagogy in the lessons of Ukrainian cycle disciplines]. *Materialele Simpozionului ştiinţific internaţional*. Retrieved from https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/460-466_0.pdf [in Ukrainian].

3. Hrubinko, V. V. (2004). Formuvannia innovatsiinoho osvitnoho seredovyshcha u VNZ v konteksti vymoh Bolonskoho protsesu [Formation of an innovative educational environment in higher education institutions in the context of the Bologna Process requirements]. *Osvita yak faktor zabezpechennia stabilnosti suchasnoho suspilstva: Materialy Mizhnardnoi naukovo-teoretychnoi konferentsii – Education as a factor in ensuring the stability of modern society: Materials of the International Scientific and Theoretical Conference*. (pp. 6–17). Ternopil [in Ukrainian].

4. Mykytiuk, H. Iu. (2003). Vzaiemyny vykladachiv zi studentamy yak chynnyk stanovlennia osobystosti maibutnoho vchytelia [Relationships between teachers and students as a factor in the formation of the future teacher's personality]. *Candidate's thesis*. Kyiv. Retrieved from http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/42972 [in Ukrainian].

5. Tsyna, A. Iu. (2018). Obgruntuvannia typiv pedahohichnoi vzaiemodii vykladacha i studentiv u protsesi profesiinoi pidhotovky [Substantiation of the types of pedagogical interaction between teacher and students in the process of professional training] *Molodyi vchenyi – Young scientist*, *5.3*(7.3), 57–61 [in Ukrainian].

6. Pisotska, O. (2018). Pedahohichni tekhnolohii dialohichnoi vzaiemodii vykladachiv ta studentiv [Substantiation of the types of pedagogical interaction between teacher and students in the process of professional training]. *Visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu bezpeky zhyttiediialnosti – Bulletin of Lviv State University of Life Safety, 5*(2), 197–201. Retrieved from https://journal.ldubgd.edu.ua/index.php/Visnuk/article/view/834 [in Ukrainian].

7. Canale, M., & Swain, M. (2011). Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. *Applied Linguistics, 1*(1), 1–48.

Шалаєва В. В. Педагогічний діалог як інтегративний засіб у процесі вивчення іноземної мови у ЗВО. Теоретичний аспект

Стан і перспективи розвитку вітчизняної освіти підвищують значущість діалогової взаємодії в навчанні. Розроблення та впровадження в освітній процес нових форм і технологій навчання повертають нас до старої проблеми педагогіки – дефіциту цілісного діалогу в процесі навчання. Таким чином, можна стверджувати, що до теперішнього часу є значний науковий потенціал досліджень, що свідчить про системний характер проблеми діалогу в освіті, її теоретичну та практичну значущість. Тому стаття аналізує теоретичний аспект впровадження педагогічного діалогу в процес вивчення іноземної мови у ЗВО. Проведено аналіз педагогічних досліджень та виявлено, що в роботах, присвячених проблемі педагогічної взаємодії, на сьогодні чітко не усвідомлена і не сформульована діалогова позиція студентів як одне з пріоритетних завдань їхньої професійної підготовки. Проаналізовано діалогічну термінологію та визначимо характеристики діалогу як когнітивного процесу, засобу пізнавальної і творчої діяльності. Дано опис діалогу в освіті, навчальному (дидактичному) діалогу, розвивальному та педагогічному. Зазначено, що освітня ситуація пропонує різні, але історично обґрунтовані стратегії освіти, наповнені культурним змістом або нормами, стандартами традиційного суспільства. Представлено основні критерії (дескриптори) оцінювання результативності стратегії в трьох рівнях: експресивне спілкування. інструментальне спілкування та прагматичне спілкування та надано їх характеристику. Констатуємо, що основні зміни в розвитку готовності студентів до діалогової взаємодії в умовах спеціально-організованого навчання відбуваються за такими напрямами: ціннісно-смисловий, який показує зростання значущості цінності комунікації і цінності діалогу в навчанні іноземної мови; експресивний, який показує зміни в емоційній сфері студентів, насамперед, завдяки підвищенню самоорганізації; інструментарний, який характеризує зміни в характері пізнавального інтересу та переважання особистого інтересу як якості, необхідної для вивчення іноземної мови; прагматичний, який характеризує навички управління взаємовідносинами студентів.

Ключові слова: педагогічний діалог, вивчення іноземної мови, діалогічна взаємодія, діалогічна термінологія, теоретичний аспект, стратегія розвитку педагогічного діалогу, технічний заклад.

Shalaeva V. V. Pedagogical dialogue as an integrative tool in the process of learning a foreign language in a higher education institution. Theoretical aspect

The current state and prospects of the national education development increase the importance of dialogue interaction in learning. The development and implementation of the new forms and technologies of education in the educational process bring us back to the old problem of pedagogy - the lack of a holistic dialogue in the learning process. Thus, it can be argued that by now there is a significant scientific potential of research which testifies to the systemic nature of the problem of dialogue in education, its theoretical and practical significance. Therefore, the article analyses the theoretical aspect of introducing pedagogical dialogue into the process of learning a foreign language in a higher education institution. The article analyses the pedagogical research and reveals that in the works devoted to the problem of pedagogical interaction, the dialogue position of students as one of the priority tasks of their professional training is not clearly understood and formulated. The article analyses the dialogue terminology and defines the characteristics of dialogue as a cognitive process, a means of cognitive and creative activity. It is given the description of dialogue in education:. educational (didactic) dialogue, developmental and pedagogical. It is noted that the educational situation offers different, but historically grounded educational strategies, filled with cultural content or norms, standards of traditional society. The main criteria (descriptors) for evaluating the effectiveness of the strategy in three levels are presented: expressive communication, instrumental communication and pragmatic communication, and their characteristics are given. It is stated that the main changes in the development of students' readiness for dialogue interaction in the conditions of specially organised learning occur in the following areas: value-semantic, which shows the growing importance of the value of communication and the value of dialogue in foreign language learning; expressive, which shows changes in the emotional sphere of students, primarily due to increased self-organisation; instrumental which characterizes the changes in the nature of cognitive interest and the prevalence of personal interest as a quality necessary for learning a foreign language.

Key words: pedagogical dialogue, foreign language learning, dialogical interaction, dialogical terminology, theoretical aspect, strategy of pedagogical dialogue development, technical institution.

Стаття надійшла до редакції 01.11.2024 р.
Прийнято до друку 20.12.2024 р.

Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)